

Funkcje domu dziecka wynikające z programowych założeń funkcjonowania tego typu placówek

12 października 2012

Poniżej jeden z podrozdziałów pracy licencjackiej.

Analiza całego materiału zebranego w czasie badań, oraz jego klasyfikacja, którą przedstawiłam powyżej, pozwala na poznanie ważnych problemów istniejących w domu dziecka.

Po skończeniu zbierania materiałów badawczych polegających na przeprowadzeniu wywiadu z pracownikami domu dziecka, rozmowy i wielogodzinnej obserwacji dokonałam poniższą analizę wyników.

Tabela Nr 2. Badani wychowankowie według wieku.

Przedział wiekowy			
0-3 lat	4-9 lat	17 lat	19 lat
27	11	1	1
67,5%	27,5%	2,5%	2,5%
Ogółem 40 wychowanków			

Jak wynika z powyższej tabeli, w Domu Dziecka Nr 1 w Kielcach przebywa 40 wychowanków. Największy odsetek (67,5%) stanowią dzieci w wieku od 0 do 3 lat, a najmniejszy (2,5%) wychowankowie w wieku 17 i 19 lat. Najmłodszy podopieczny ma 10 dni.

Tabela Nr 3. Pochodzenie wychowanków.

Pochodzenie badanych wychowanków	Liczba osób	%
MIASTO	25	62,5

WIEŚ	15	37,5
Razem	40	100,0

Dane zawarte w tabeli wskazują na zróżnicowanie w obrębie badanej grupy pod względem pochodzenia wychowanków. Największy odsetek (62,5%) stanowią dzieci pochodzące z miast, a 37,5% to dzieci pochodzenia wiejskiego.

Tylko jedno jest sierotą naturalną, pozostali to sieroty społeczne.

Tabela Nr 4. Liczba wychowanków w placówce, z uwzględnieniem płci.

Płeć badanych	Liczba dzieci	%
Dziewczynki	18	45,0
Chłopcy	22	55,0
Ogółem	40	100,0

Z danych zawartych w tabeli wynika, że 45% wychowanków stanowią dziewczynki, natomiast 55% chłopcy.

Tabela Nr 5. Zakres zajęć realizowanych w Domu Dziecka Nr 1.

Zakres zajęć	Liczba wychowanków	%
Motoryka	12	40,0
Manipulacja	1	3,3
Kontakty społeczne	8	26,7
Usamodzielnianie	3	10,0
Mowa i myślenie	6	20,0
Razem	30	100,0

Z danych zawartych w tabeli wynika, iż w badanej grupie najczęściej wychowanków uczestniczy w zajęciach z zakresu motoryki (40,0%), natomiast najmniej wychowanków w zajęciach z

zakresu manipulacji (3,3%). Spora grupa wychowanków uczestniczy w zajęciach z zakresu kontaktów społecznych (26,7%). Wiek badanej grupy wahał się od 1 roku życia do 7 lat.

„W programach opieki nad dziećmi pilnych rozwiązań wymagał problem sieroctwa. Dziecko osierocone wymagało nie tylko pomocy materialnej, ale i zorganizowania takich warunków życia, które w wypadku sieroctwa naturalnego kompensują w pewnych granicach brak własnej rodziny, a w przypadkach sieroctwa społecznego złe wychowawczo funkcjonowanie środowiska rodzinnego”. [1]

Takim środowiskiem jest państwowy dom dziecka. Stanowi forem opieki całkowitej, przeznaczonej dla dzieci pozbawionych opieki rodziny. Jest placówką opiekuńczo-wychowawczą o złożonej specyficznej strukturze. Zazębiają się tu problemy pedagogiczne, psychologiczne, organizacyjne i gospodarcze.

Dom dziecka jest placówką koedukacyjną, przeznaczoną dla dzieci i młodzieży będących w normie intelektualnej i fizycznej. Aby mógł spełniać swoje zadania, tzn. zastąpić dziecku dom rodzinny, powinien być zorganizowany dla 40-50 wychowanków. Należy ich dzielić na małe grupy związane z odpowiedzialnymi za nie wychowawcami.

Dom dziecka powinien przejąć podstawowe funkcje rodziny w zakresie opieki i wychowania, stworzyć warunki do wszechstronnego rozwoju wychowanków. Muszą oni w tym nowym środowisku adaptować się, aby mogli się prawidłowo rozwijać. Przez adaptację należy rozumieć tu przystosowanie się dziecka do nowych warunków życia poza rodziną własną.

W przystosowaniu tym ważna jest akceptacja sieroctwa jako faktu dokonanego i akceptacja domu dziecka jako drogi wejścia w życie społeczeństwa.

Dom dziecka pełni funkcję zastępczą, tzn. zastępuje dzieciom rodzinę naturalną przez odpowiednie warunki mieszkaniowe,

wyżywienie, zaopatrzenie w odzież, przedmioty osobistego użytku, opiekę zdrowotną i gwarancję realizacji obowiązku szkolnego z zabezpieczeniem warunków do dalszego kształcenia i zdobywania zawodu.

Druga pod względem ważności to funkcja kompensacyjna, która polega na wyrównywaniu braków w życiu sierot oraz zastępowanie jednego ich środowiska rozwojowego innym. Wychowanie dziecka, które częściowo lub całkowicie utraciło środowisko rodziny własnej, przebiega w zupełnie odmiennej sytuacji pedagogiczno-społecznej niż wychowanie dziecka w jego własnej rodzinie.

Utrata czy rozkład rodziny powoduje okresowe lub trwałe zmiany w życiu dziecka. Z sieroctwem wiąże się fakt utraty rodziców oraz zaburzeń, które zachodzą w naturalnym środowisku dziecka, odgrywającym najważniejszą rolę w jego prawidłowym rozwoju i wychowaniu. Dom dziecka musi więc podjąć w zastępstwie rodziny funkcje opiekuńcze oraz zapewnić warunki rozwoju życia zbliżone do warunków w rodzinie własnej. Funkcja kompensacyjna domu dziecka polega na:

- zaspokojeniu potrzeby bezpieczeństwa gwarantującej zachowanie równowagi psychicznej i stabilizacji;
- zaspokojeniu potrzeb emocjonalnych i uczuciowych związanych z najbliższymi osobami rodziny własnej;
- zaspokojeniu potrzeb przynależności i więzi uczuciowej z wychowawcą, która eliminuje poczucie krzywdy, jakie stwarza sieroctwo i przeciwdziała frustracji, jako silnej reakcji uczuciowej na przeszkodę, mogącej determinować osobowość jednostki.

Dom dziecka jest trwałą strukturą instytucjonalną stanowi najbardziej masową placówkę opieki całkowitej i najistotniejsze ogniwo w państwowym systemie wychowania. Przebywa w nim najliczniejsza grupa wychowanków, która nie może być objęta opieką w rodzinach zastępczych lub skierowana do adopcji z różnych przyczyn losowych.

Janina Raczkowska[2] zwraca uwagę na opracowania, w których jako przyczynę umieszczania dzieci w placówkach opieki całkowitej podaje się skierowania sądowe. Według autorki kryterium to może być stosowane pomocniczo, ale tylko wówczas, gdy sprawę rozpatruje się ze względu na sposób skierowania do placówki i w układzie dychotomicznym ? dziecko skierowane do niej przez sąd, dziecko skierowane przez inne organy administracji państwowej.

Działalność opiekuńczo-wychowawcza domu dziecka można ująć w pewne zakresy badań obejmujące główne dziedziny życia, a mianowicie:

- bezpieczeństwo i ochronę zdrowia wychowanków, zaspokajaniu ich potrzeb materialnych,
- zapewnienie powodzenia szkolnego i rozwijania zainteresowań wychowanków,
- wdrażanie do kultury życia codziennego i pożytecznego spędzania czasu wolnego,
- kształtowanie postaw społeczno-moralnych,
- przygotowanie do samodzielności społecznej i życia w rodzinie.

Najważniejsze funkcje, jakie powinien spełniać dom dziecka w zakresie rozwijania i zaspokajania potrzeb psychicznych swoich wychowanków, to przede wszystkim rozwijanie osobowości i przygotowanie wychowanków do samodzielnego życia w społeczeństwie. Przygotowanie, to musi objąć różne oddziaływania wychowawcze w stosunku do potrzeb psychofizycznych dzieci.

Na oddziaływania te składają się:

- rozwijanie pozytywnych, wartościowych potrzeb już rozbudzonych,
- wdrażanie wychowanków do właściwych sposobów zaspokajania potrzeb (między innymi liczenie się z potrzebami innych ludzi),

- tworzenie właściwej hierarchii potrzeb,
- wdrażanie do właściwego reagowania na niezaspokojenie niektórych potrzeb, na sytuacje frustracyjne,
- wprowadzenie ograniczenia, kompensacji, a nawet tłumienie niektórych potrzeb.

W związku z realizacją tych funkcji wychowawca musi mieć dobrą orientację w ogólnej problematyce potrzeb oraz wiedzieć, iż potrzeby te w odniesieniu funkcjonują inaczej, gdyż inna jest sytuacja życiowa tych dzieci.

Placówka opiekuńcza, jakkolwiek nie może w pełni zastąpić dziecku swoistych walorów środowiska rodzinnego, dysponuje wieloma niedostępnymi dla przeciętnej rodziny środkami oddziaływania, które właściwie wykorzystane, mogą ułatwić skuteczną realizację zadań reedukacyjnych. Może przy tym zapewnić wychowankom warunki bytowe, materialne i kulturalne. Podstawowym warunkiem skutecznej działalności domu dziecka jest zdawanie sobie sprawy przez wychowawców ze specyficznych ujemnych i dodatnich właściwości tego domu jako środowiska wychowawczego, by maksymalnie łagodzić pierwsze z nich i w pełni wykorzystać drugie.

Funkcje, jakie dom dziecka spełnia obecnie w systemie oświaty i wychowania, określając jego zadania wychowawcze. Zadania te powinny być odpowiednio zróżnicowane, w zależności od potrzeb danego zespołu dzieci, ich wieku, stopnia zaangażowania i zaawansowania w nauce szkolnej, rodzaju zaniedbań wychowawczych oraz aktualnej sytuacji rodzinnej.

Zadania te są następujące:

1) Wszechstronna znajomość wychowanków ? ich dotychczasowych kolei życiowych i środowiska rodzinnego, co pozwoli zastosować wobec nich właściwe metody postępowania i unikać błędów, które trudno później naprawić. Dalsze poznawanie wychowanków odbywa się w toku pracy wychowawczej. Służy temu bezpośrednia obserwacja zachowania się dziecka w

różnorodnych, codziennych sytuacjach, indywidualne rozmowy, a także analiza wykonywanych przez nich wytworów.

2) Przywracanie równowagi psychicznej. Wychowawcy i zespół wychowanków tworzą swobodną atmosferę domową. Przez organizację codziennych czynności i kształtowania opartych na życzliwości i zaufaniu wzajemnych stosunków między personelem a wychowankami.

3) Normalizacja sytuacji rodzinnej. Fakt przebywania dziecka stale lub okresowo poza domem rodzinnym zobowiązuje placówkę do wypełniania wobec niego w tym czasie podstawowych funkcji rodziny oraz kompensowania braków i niedostatków środowiska rodzinnego, doprowadzenia w miarę możliwości do przynajmniej częściowej normalizacji sytuacji rodzinnej wychowanka oraz umocnienia lub nawiązania wzajemnych więzi uczuciowych między rodziną a dzieckiem.

4) Zaspokajanie potrzeb życiowych. Należy uwzględnić w miarę możliwości upodobania dzieci. Nie mogą różnić się one od dzieci wychowujących się w rodzinie. Warunki bezpieczeństwa i zdrowia powinna zapewnić należyta organizacja pracy i fachowa opieka higieniczno-lekarska.

5) Tworzenie środowiska wychowawczego sprzyjającego wszechstronnemu rozwojowi tzn. takiemu, w którym, podobnie jak w dobrej rodzinie, dorosłych i dzieci wiążą wspólne zadania, rozwijające zainteresowania poznawcze, społeczne i estetyczne, pobudzające do samodzielności. Ważnym elementem jest tu wytworzenie w dziecku aktywnej postawy świadomego współdziałania z wychowawcami w pracy nad własnym wychowaniem.

6) Zapewnienie pomyślnej realizacji kształcenia ogólnego i zawodowego. Przygotowanie wychowanków do samodzielnego życia obejmuje różne dziedziny. Polega przede wszystkim na zapewnieniu kształcenia i pomocy w nauce, zapewnieniu wypełniania obowiązku szkolnego, a następnie udzieleniu pomocy w wyborze kierunku kształcenia w odpowiednim typie szkoły

ponadpodstawowej. Niezbędne jest też stworzenie w domu wychowankom odpowiedniej atmosfery oraz warunków do nauki własnej.

7) Kształcenie umiejętności wartościowego spędzania czasu wolnego. Nadmiernie ważnym warunkiem powodzenia pracy wychowawczej jest zapewnienie wychowankom możliwości spędzenia czasu wolnego według upodobań oraz zapewnieniem warunków kształtowania wartościowych nawyków i zamiłowań w tej dziedzinie. Zajęcia organizowane w domu dziecka w znacznym stopniu muszą uwzględniać własną inicjatywę i dążenia, powinny być wzbogacane, by ukazywały różnorodne możliwości wartościowej rozrywki i korzystania z dóbr kulturalnych.

8) Rozwijanie postaw społecznych i nawyków pracy. Niezbędne jest praktycznie wdrażanie wychowanków do rzetelnego wykonywania różnego rodzaju pożytecznych prac, rozbudzanie w nich zamiłowania do dobrej pracy i wyrabianie nawyków w tym zakresie. Przygotowanie do życia w społeczeństwie wymaga wyrobienia gotowości i umiejętności współżycia oraz współdziałania w zespole kolegów i w kontaktach z innymi ludźmi.

9) Przyswajanie praktycznych umiejętności i wiadomości. Dom dziecka przygotowuje wychowanków do praktycznego i samodzielnego życia osobistego. Chodzi tu o nauczanie zaradności życiowej, umiejętności racjonalnego i oszczędnego gospodarowania własnymi rzeczami i pieniędzmi. W domu dziecka uczy się też wychowanków racjonalnego planowania ważniejszych czynności każdego dnia.

Dom dziecka jest integralną częścią systemu oświatowo-wychowawczego. Pełni w tym systemie wyspecjalizowaną funkcję opiekuńczo-wychowawczą, a mianowicie kompensuje i wyrównuje niedostatki w opiece i wychowaniu dzieci nie posiadających prawidłowo funkcjonującego środowiska rodzinnego oraz zastępuje tym dzieciom naturalne środowisko rodzinne.

Założoną funkcję domu dziecka najpełniej określa Statut państwowego domu dziecka oraz wytyczne do pracy w państwowym domu dziecka. Wyżej wymieniona placówka spełnia podstawowe funkcje w zakresie opieki i wychowania, zapewniając wychowankom wszechstronna opiekę wychowawczą oraz stwarzając im sprzyjające warunki prawidłowego i wszechstronnego rozwoju.

Aby tę funkcję założoną realizować, dom dziecka oprócz zaspokojenia potrzeb emocjonalnych, wynikających z braku rodziny, musi spełniać wiele zadań składających się na opiekę, wychowanie i wszechstronny rozwój wychowanka. Raczkowska przedstawia te zadania następująco:[3]

- kształtowanie należytego stosunku do obowiązków sprzyja tworzeniu takich cech osobowości, jak pracowitość, rzetelność, dokładność, solidność, wytrwałość, punktualność i wewnętrzna dyscyplina,
- zdobycie umiejętności współżycia w zespole, niesienie wzajemnej pomocy,
- kształtowanie takich cech osobowości, jak poczucie własnej godności i szacunku dla innych ludzi, skromność w stosunkach międzyludzkich,
- odpowiednie warunki mieszkaniowe i codzienne wyżywienie,
- warunki do prawidłowego rozwoju fizycznego i utrzymania dobrego stanu zdrowia,
- kształtowanie społecznej odpowiedzialności, poszanowania własności społecznej i osobistej, dyscypliny i ofiarności w realizacji zadań służących społecznemu rozwojowi,
- ogólna opieka lekarska oraz stała opieka lekarzy specjalistów dla wychowanków z grupy dyspenseryjnej,
- realizacja obowiązku szkolnego, warunki do dalszego kształcenia się, gwarantujące zdobycie kwalifikacji zawodowych zgodnych z uzdolnieniami i zainteresowaniami oraz podjęcie pracy
- wyposażenie w podstawowe wiadomości i umiejętności niezbędne do samodzielnego życia.

Z zadań tych wynika, iż dom dziecka jako integralna część systemu oświaty i wychowania spełnia wszystkie funkcje właśnie temu systemowi, a mianowicie: funkcję kształcącą, zdrowotną, opiekuńczo-wychowawczą, diagnostyczną, korekcyjną, rekreacyjną oraz integralną.

Dominująca jest funkcja opiekuńczo-wychowawcza, która stanowi funkcję podstawową. W jej ramach można wyróżnić zespoły działań o charakterze kompensacyjnym, profilaktycznym, resocjalizacyjnym oraz wspomagającym rozwój wychowanków. Dom dziecka powinien kompensować wychowankowi brak rodziny, zaspokajać jego potrzeby przynależności, indywidualności, bliskich kontaktów z osobami dorosłymi.

[1] R. Wroczyński, Pedagogika społeczna, Warszawa 1976, s. 260-261

[2] J. Raczkowska. Wychowanie w domu dziecka, Warszawa 1983. S. 16-18

[3] J. Raczkowska, Wychowanie w domu dziecka, Warszawa 1983, s. 16-18

Jeśli potrzebujesz pomocy w pisaniu nowej pracy z pedagogiki, to polecamy serwis [pisanie prac z pedagogiki](#) - fachowa pomoc w pisaniu prac.